

Bastaardarend in de Krimpenerwaard

Alle gekheid op een rijtje

Harm Blom

Op zondag 18 februari werd er een bastaardarend ontdekt in de Lopikerwaard, die later die dag herontdekt werd in de Krimpenerwaard. Op verschillende dagen daarna is deze vogel toen nog in de Krimpenerwaard gezien. In dit artikel worden de ontdekking, de herontdekking en het kleed van de vogel beschreven. Aangevuld met fotomateriaal vormt dit artikel gelijk een vastlegging van de waarneming in de Krimpenerwaard.

Kees de Leeuw over zijn ontdekking in de Lopikerwaard

Zondag 18 februari 2017: na een paar tamme uurtjes op trekpost De Horde hielden Arjan Boele en ik het voor gezien en besloot ik een tussenstop bij de Damweg/Willeskop (Lopikerwaard) te maken. Ten zuiden daarvan zat een grote groep ganzen in de polder. Ik wilde toch maar even checken op halsbanden en ja, er zaten er twee met halsbanden tussen. Plotseling was er paniek en vloog een groot deel van de ganzen op. Rondkijkend op zoek naar de veroorzaker zag ik vanuit het oosten op vrij lage hoogte een grote rover aan komen vliegen. In een split-second dacht ik aan een jonge zeearend. Niet vreemd, aangezien de afgelopen dagen meerdere waarnemingen in de regio zijn gemeld. Snel pakte ik mijn camera en stapte uit de auto omdat de vogel aan de bijrijderskant voorbij zou vliegen. Na wat geknoei met de instellingen (autofocus haperde), lukte het me toch om een aantal opnames te maken. terwijl de vogel met tegenlicht langsvloog en in zuidwestelijke richting en schuin van me af doorvloog. Daarna belde ik Arjan om de zeearend te melden. Direct daarna zag ik de vogel weer terugkomen en lastig gevallen worden door een buizerd en wat kraaien. Vanaf dat moment heb ik vrijwel continue foto's gemaakt. Na enkele minuten vloog de vogel toch weer in zuidwestelijke richting weg. Vervolgens stapte ik in de auto om de foto's te bekijken. Al bij de eerste paar opnames besepte ik dat het niet om een zeearend ging. De snavel was te klein, hij had geen wigvormige staart en had een erg egaal donker kleed. Sh... een andere arend!???. Daarop heb ik snel Arjan weer gebeld. Die kwam net met de auto thuis en is direct doorgereden naar Cabauw waar hij de vogel, zij het op afstand, nog langs zag vliegen.

Vervolgens bekeek ik meer foto's. Blijkbaar waren mijn brein en systeem niet ingesteld op zeldzame arenden. Maar de foto's logen niet. Steeds meer spookten bij me de woorden 'schreeuw- of bastaardarend' door het hoofd. Donkere onderdekveren, lichte velden op de grens van arm en hand. Lichte vlek bij de pols, grote witte vlekken op de bovenzijde vleugels, zeven vingers. Dit leek toch een tweede kalenderjaar bastaardarend. Later kwam Arjan nog langs om de foto's te bekijken. Na nog een check bij Albert de Jong maakte Arjan de waarneming bekend in de appgroep Krimpenerwaard. Het resultaat daarvan is meer dan bekend.

Harm Blom over zijn herontdekking in de Krimpenerwaard

Het was tegen twaalf uur in de ochtend en ik was op een verjaardag in Bleiswijk, toen ik via de app-groep van de NVWK een bericht binnen zag komen van Arjan Boele. De tekst was duidelijk en mijn vrouw wist genoeg: ons bezoek zat erop. Verschillende mensen gingen zoeken en posten, maar bij thuiskomst was de vogel niet

meer gezien. En wat doe je dan? Ga je alsnog ergens staan of laat je het even rusten? Ik koos voor het laatste en besprak thuis de optie om in de namiddag rustig een rondje te gaan rijden. Rond 15.00 uur besloot ik om via de polders rondom Ouderkerk en via polder Den Hoek richting Bergambacht te rijden. Vanaf Krimpen scande ik toch wel meer alert en bewust dan normaal losstaande bomen en bosschages. Wat dan opvalt, is dat de Krimpenerwaard wel erg vol staat met losse bomen en bosjes. Maar goed, het zou wat zijn zeg...

Na ruim een uur kwam ik aan bij de N210 en vanaf Krimpen Naan de Lek ging ik parallel daarvan rijden. Op een gegeven moment stond ik nabij afslag Berkenwoude en keek ik de polder weer rond. Zo kwam ook het bosje (kraanvogelbosje voor oud gedienden) ten zuiden van het helofytenfilter in mijn kijker. De afstand was ruim een kilometer. Zo even snel zag ik een buizerd en wat kraaien in de bomen zitten. Normaal gezien zou ik vanwege de afstand doorrijden...maar ergens zei een alert stemmetje: kijk nog eens... Zag je daar nu niet een buizerd iets aanvallen in die boom? Weer richtte ik de kijker erop en dan gebeurt het. HET! Zo'n moment waarvan je weet dat het toch niet gaat komen, maar wat zo heerlijk is als het wel gebeurt. In de kijker zag ik gewoon een overduidelijke arend zitten, vrij op een dode tak en ook vanaf de zijkant. Zo'n moment wat alles in je doet schreeuwen: NEEE...alle machtig, dat is 'm, dat is 'm man, Harm dat is 'm! Een tweede kalender bastaard!

Ik weet nog dat ik dacht: maar goed dat mijn kinderen niet in de auto zitten! Ik aptte direct en trillend de appgroep Krimpenerwaard met "Ik heb 'm!" en worstelde mij daarna vol van adrenaline uit de gordel terwijl ik eigenlijk alles tegelijk wilde pakken. Ik wilde eerst een foto maken en rende om de auto heen. Zette mijn telescoop neer, pakte mijn mobiel, en....de arend vloog weg! Nee! Heb ik dat weer...

Ik pakte mijn fotocamera en uiteraard werkte ook bij mij de autofocus niet. Dus snel op handbediening en rammelen maar. De vogel vloog richting Lekkerkerk en ik gooide alles weer in de auto. Op de parallelweg lukte het mij om in één keer de auto te draaien, het was dus zeker goed dat mijn kinderen niet in de auto zaten, en ging erachteraan. Ik hoopte zo graag een betere foto te kunnen maken.

De vogel leek echter richting de Biesbosch te vliegen, maar kwam opeens strak terug in de richting van het Loetbos. Ondertussen reed ik best aardig door en verbaasde mij dat er opeens een auto vlak achter mij zat. Het was Herman die woest gebaren maakte van: waar vliegt-ie dan man!?

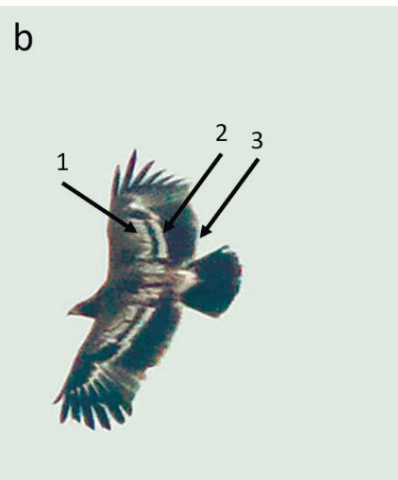

Eén van de eerste foto's van de bastaardarend nabij Willeskop, Lopikerwaard, samen met buizerd en zwarte kraai; foto: Kees de Leeuw

20 februari 2018, bastaardarend tweede kalenderjaar nabij Loetbos in de Krimpenerwaard; foto: Johannes Luiten

19 februari 2018, Engelse toestanden op smalle polderweggetjes nabij het Loetbos, Krimpenerwaard; foto: Harm Blom

Figuur 1: Kenmerken juveniel verenkleeft bastaardarend (*Clanga clanga*).

a) Dit exemplaar heeft nog een sterk druppelvormig patroon van de middelste dekveren (1), evenals een goed zichtbare streep gevormd door de lichte toppen van de grote dekveren (2). Ook de lichte toppen van de armpennen zijn nog aanwezig (3).

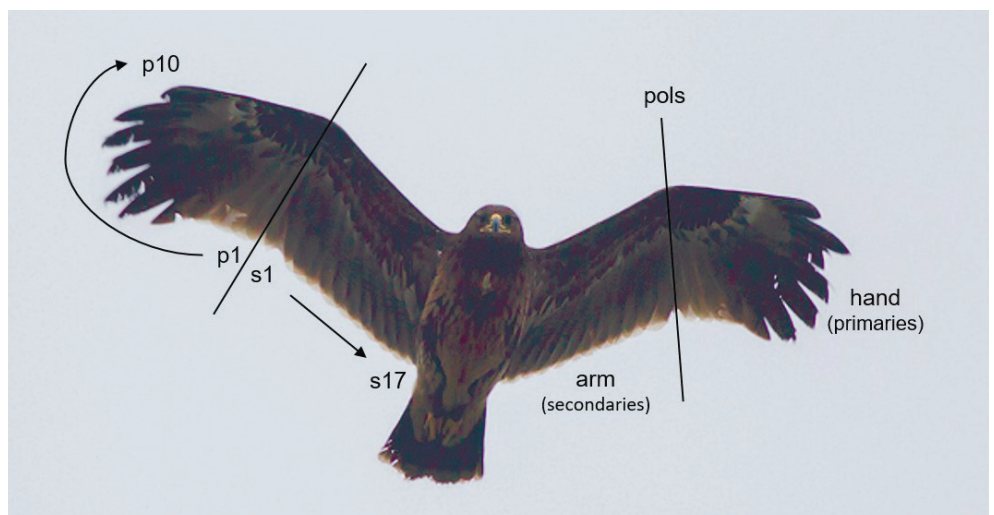
b) In vlucht zijn de lichte dekveren (1) en (2) als twee strepen zichtbaar.

Foto 1a: Eric Jacobs, Lekkerkerk – polder Den Hoek (21-2-2018).

Foto 1b: Oscar en Jolanda Balm, Lekkerkerk – polder Den Hoek. (20-2-2018).

Figuur 2: Vliegbeeld van de bastaardarend. Rond de vleugel links is de nummering van de handpennen (p1 – p10) en armpennen (s1 – s17) aangegeven. De rui volgorde verloopt via de oplopende nummervolgorde zoals met pijlen aangegeven. De armpennen zijn uniform van kleur en de meeste handpennen behoorlijk beschadigd, wat er op duidt dat deze vogel nog niet in de rui is geweest.

Foto: Johannes Luiten, Berkenwoude – Loetbos (20-2-2018).

Toen de arend over het Loetbos vloog, konden wij hem beiden goed bekijken en overtuigend op de foto zetten. Man, hoe twee zwaargewichten zo blij kunnen zijn als kleine kinderen! De vogel verdween uit zicht en ondanks intensief zoeken, vonden wij hem niet terug. Richting schemering werd de vogel echter wel gelokaliseerd en is daarbij nog door een klein aantal vogelaars gezien en gefotografeerd. De adelaar was gaan slapen nabij de Mudput en de echte gekte kon beginnen.

Maandag 19 februari

Op zondagavond was er door Dutch Birding een bastaardarend app-groep aangemaakt. Men verwachtte toch wel ruim 150 auto's met honderden vogelaars. Ik heb mijn werk (Staatsbosbeheer) maar ingelicht en de toezichthouder gevraagd om de politie en de gemeente te informeren. Dat kan altijd gedoe schelen. Er werden met Dutch Birding goede afspraken gemaakt en het was nu maar afwachten.

Op maandagochtend stonden er inderdaad al honderden vogelaars in het donker te wachten. Helaas vloog de vogel snel het Loetbos uit en maar enkele vogelaars hebben hem daarbij overtuigend gezien. Ondanks intensief zoeken werd de arend die dag niet meer teruggevonden.

Dinsdag 20 februari

Wederom stonden er vanaf de vroege ochtend vele vogelaars nabij de Mudput met de hoop dat de bastaardarend toch nog in het Loetbos zou zitten. Maar in de ochtend werd de vogel niet gezien.

Ik had met een collega afgesproken om enkele terreinen in de Krimpenerwaard te gaan bekijken en daarbij beheerwerkzaamheden te gaan bespreken. Mijn vrouw zei nog toen ik wegging; "Het zou toch wat zijn als je 'm weer ziet, hè?". Rond een uur of twaalf moest mijn collega naar een andere afspraak en besloot ik om via polder Den Hoek richting de Lekdijk te rijden. Vanaf de Wetering-Oost keek ik richting de Kwakels en

scande eerlijk gezegd de polder af voor een blauwe kiekendief. Ik zag in eerste instantie niets bijzonders en bij het neerleggen van mijn kijker dacht ik: daar zitten wel veel kraaien in de top van een knotwilg. Dus heb ik toch nog maar een keer gekeken. En direct zat daar in mijn beeld de bastaardarend! Hij zat op de grond van een prooi te eten. Ik aptte de waarneming onmiddellijk door met de tekst "Ik heb 'm weer!"

De rest van de dag heb ik in een roes beleefd. Genieten! Meer dan 200 vogelaars konden de vogel prachtig bekijken en dat voelde heel goed. Ik zag veel bekenden, waaronder mijn vader die de vogel ook nog even mooi kon zien. Dit is toch wel het ultieme polder-vogelen.

Woensdag 21 februari

Vanaf de vroege ochtend tot een uur of tien is de bastaardarend weer door vele vogelaars gezien. Rond 10 uur vloog hij vanaf de Kwakels richting het Loetbos en is toen uit zicht geraakt. Daarna is de vogel ondanks intensief zoeken niet meer waargenomen.

Nawoord

Het betreft de eerste waarneming van een bastaardarend in de Krimpenerwaard.

De waarneming wordt ingediend bij het CDNA en het is de drieëndertigste keer, afhankelijk van aanvaarding andere waarnemingen, dat de bastaardarend in Nederland is gezien. Dat de vogel überhaupt ter plaatse was en zelfs op meerdere dagen, is uniek te noemen. Het heeft vele vogelaars de gelegenheid gegeven om deze soort te kunnen zien. Het merendeel van de eerdere aanvaarde waarnemingen betrof overvliegende vogels. Bij dezen wil ik Kees de Leeuw bedanken voor deze fantastische ontdekking en voor het feit dat hij samen met Arjan Boele ons tijdig heeft geïnformeerd dat de arend onze kant op was gevlogen. Het waren twee fantastische dagen!

Kleedbeschrijving van de bastaardarend

Dirk-Jan Saaltink

Adulte bastaardarend en schreeuwend zijn voor waarnemers zonder gedegen ervaring met deze soorten moeilijk van elkaar te onderscheiden, maar het juveniele kleed is wel duidelijk anders.

In het geval van de tweede kalenderjaar bastaardarend in de Krimpenerwaard was het dan ook snel duidelijk dat het om deze soort ging. Dit is te zien aan de uniform donkere vleugels, dus geen kleurverschil tussen dekveren en armpennen, waar een schreeuwend dat wel heeft. Daarnaast heeft deze vogel twee lichte vleugelstrepen boven op de vleugel en de witte toppen van de armpennen (zie pag. 11, figuur 1). Een juveniele schreeuwend heeft doorgaans maar één streep. De lichte plekken verdwijnen in de loop van het eerste levensjaar door slijtage en rui, waardoor het verschil met een schreeuwend kleiner wordt. Deze vogel heeft nog veel van deze druppelvormige vlekken wat er op duidt dat het nog een redelijk vers juveniel verenkleed is.

Dit lijkt te worden bevestigd als we naar een uitgestrekte vleugel kijken (figuur 2). Een juveniele bastaardarend gaat na ongeveer een jaar zijn of haar eerste hand- en armpennen rui. Dit gaat volgens een vast schema. De hand- en armpennen zijn vanuit de pols genummerd en de rui volgt grofweg deze volgorde (figuur 2). Roofvogels kunnen niet hun

hele kleed in één keer ruien aangezien ze dan niet meer kunnen jagen en zouden verhongeren; daarom doen ze dit trapsgewijs. Vanaf de herfst van het tweede kalenderjaar zal het eerste ruifront zichtbaar zijn. Daar komt in het derde kalenderjaar een tweede ruifront bij. De vogel die in januari de Krimpenerwaard bezocht, heeft een uniforme serie armpennen en behoorlijk aangetaste handpennen, wat er op duidt dat hij of zij de eerste rui nog niet heeft meegemaakt. Dit maakt het aannemelijk dat deze bastaardarend afgelopen zomer (2017) uit het ei is gekropen en op zijn eerste grote najaarstrek behoorlijk van het paadje is geraakt.

Literatuur:

Dick Forsman, 1993. *Roofvogels van Noordwest-Europa*. GMB Uitgeverij Haarlem.

Dick Forsman, 2017. *Handboek determineren van vliegbelden Roofvogels*. KNNV Uitgeverij.